

és jövő temporális különbségének megszüntetése – amit az igeidők meglepő variálása, a karakterek többszörözése is erősít – az időnélküliség érzetét kelti. A szereplők története – elbeszélések, naplók, jegyzetek, levelek és belső monológok formájában – „összekeveredik mások idejével, mások emlékeivel, mások reményeivel és reménytelenségével”. Csupán az események ciklikusságát látjuk. Az utcákat több száz év elteltével ugyanazok az öregasszonyok söprik, a postaládák nevei váltakoznak (talán a régi lakók térnek vissza?), az elfekvő betegek pedig (újra és újra?) a kórházban tengetik hátralévő napjaikat.

Megérthető-e a változás célja a változás folyamatából? A *Körforgás* nem ad e problémára teoretikus választ. A cselekmény ciklikussága (a nietzschei „örök visszatérés”) szemben áll az értelmezés vertikális haladási irányával. Le Clézio a háborúk közti összefüggések, faji kérdések mélyére szeretne látni, az egymást keresztező és ismétlő életutak leírásával pedig az ön- és világmegértési folyamat problematikusságát kívánja tematizálni, nem saját időfelfogást kidolgozni. Jean fel is teszi a kérdést: „Van-e egyáltalán válasz valahol e folytonos körforgásban, vagy inkább ott van a felelet őbenne, előre készen, és neki csak meg kell hallannia?” A főszereplőnek észre kell vennie valamit, ami egyszerű, gyakorlati (a szó szoros értelmében prakti-

kus). Csak akkor találja meg helyét a körforgásban, s kerül az idő kellős közepébe, amikor megéri arra, hogy elfogadja a jelent, s a megváltást, amit a Nő kínál neki.

Le Clézio írásának nem pusztán esztétikai vonatkozásai vannak. Olyan jelenségeket szeretne megismertetni és megoldani, melyekre – vallja egy interjúban – az irodalomnak hatást kellene gyakorolnia. Ez az elkötelezettség teszi műveit egyedülállóvá.

NAGY ANNA

(Fordította Vajda Lőrinc,
Európa Könyvkiadó, Budapest, 2006,
562 oldal, 2800 Ft)

ZALÁN TIBOR:

Dünnögés félhangokra

Országunkban sajnos napról napra nő a műveletlenség mértéke, és ez mind a szürke, gyapota gyű érdeklenségben, mind a fékevesztett indulatokban megmutatkozik. Mindközben nagy kérdés, mit kezdhetünk azzal a terebélyes, sok ezer gyümölcsöt hozó irodalmi hagyománnyal, amelyet századok óta ápoltak, gondoztak íróink, költőink. Zalán Tibor új verseskötetének egyik fontos próbálkozása, hogy élővé, újrafelhasználhatóvá,

napjainkban is érvényesen megszólalóvá tegye ezt a hagyományt oly módon, hogy azt saját versbeszédének szerves részévé teszi. Együtt megszólalni a nagy elődökkel, újramondani, újraélni régebbi gondolatokat: ez a *Dünnnyögés félhangokra* kötet tétje.

A hagyomány egészét nem lehet egy ilyen vékony kötetbe sűríteni, de egyes nagyon hangsúlyos szavak, mondatok kiemeléssel mégis sikerült mozaikszerű mintázatot varázsolni a verseskötet hátteréül. Az

egymás mellé helyezett, sokszor más-más szerzőtől átvett szintagmák szerencsére nem esnek szét, sőt Zalán saját szövegeivel szerves egységet alkotva gazdagítják egymás jelentését. Az egybeszerkesztés fő mozgatórugói közül az egyik az ironia, amelynek

segítségével újraértelmezi vagy új helyzetbe állítja a már ismert, és gyakran szimbolikusan sokat emlegetett fordulatokat. „Ölj ha másként nem alattomban / halált hozó fű terem valagomban / bóg a sok tehén gőzölögve / halált fal És elhagy mindörökre.” A másik az egész kötet hátteréül szolgáló kiábrándult életérzés, a mindenség pusztulásának, bomlásának meg tapasztalása, amelyet nem felülről vagy kívülről, hanem résztvevőként, mintegy belülről fest elénk a megszólaló én: „Az vagyok én amit írok / öngyilkos-

sokkal teli az árok / közjük fekszem telt a létszám / Végre egy hely hol nem szólnak énám”.

A különböző, ismert versekből vett sorokat egybefűző alkotástechnikát már a reneszánsz költők magas tökélyre vitték, és a módszert elnevezvén kitalálták a *conchetto* műfaját. Zalán azonban, ellentétben az egykor élt mesterekkel, nem műveltségét, olvasottságát kívánja csillogtatni, hanem új szöveget sző a nagy elődök verseinek szálaiból. Ez a szöveg – a szerzői szándék szerint –

alkalmas lenne arra, hogy a megszólaló én kínos-kegyetlen meztelenségét betakarja, egy olyan ruhát készítsen, amely a 21. század elejének borzongató magányában menedéket nyújthat.

A korábbi szövegek felidézése kapaszkodók keresése is, mivel a megszólaló én ugyanannyira egy kétségbeesésbe, depresszióba hullott szubjektum, mint Zalán két korábbi regényének, a *Papírváros I, II*-nek narratív hőse. Az önpusztító, illetve mindeközben saját pusztulását figyelő, s arra reagáló hős számára szinte csak hiányként létezik a világ és annak minden szépsége. Ennek a hiánynak a kitöltésére szolgál mindaz a kincs, amelyeket az elődök verseiből átemel a szerző. Heroikus próbálkozás.

De éppen ennek a pokoli hiánynak az erős dominanciája veti fel a

legfőbb kérdést a verseskötettel kapcsolatban. Hiszen az élmény megformálása annyira személyes jellegű, hogy az olvasó sokszor bizony nehezen tud közel lépni a megszólaló énhez, nehezen tudja átélni ezt a szerepet. Kétségtelen, hogy a magyar költészeti hagyomány fontos és szép mondatainak, sorainak ilyen egynemű, depressziós hangulatba való beillesztése gyengíti azok erejét, s noha az összes megidézett mű továbbgondolása, újraolvasása segíthet a kétségbeesés feloldásában, mégis itt, e szűk horizontból ez nem látszik teljesen bizonyosnak.

A kötetet Kovács Péter rajzai illusztrálják, s ezek hangulata teljes mértékben harmonizál a szövegek hangulatával. Az elmosódó alakzatok, a pamutgombolyagszerű figurák a szétzilálódó ént és annak látomásait is megjelenítik, s közben éppen absztrakt jellegüknél fogva tág teret engednek a befogadó képzeletének.

Kíméletlen szembenézés e kötet jelenlegi életünk egyik aspektusával, a humánus pusztulásával, és sem az olvasónak, sem a szerzőnek nem maradt kegyelem.

THIMÁR ATTILA

(Kortárs Kiadó, Budapest, 2006,
110 oldal, 1800 Ft)

SOPOTNIK ZOLTÁN:

Az őszinteség közepe

A kulcslyuk: két tér közötti kapcsolat, elválasztás és összekötés, elrejtés és felfedés. Sopotnik Zoltán új kötetének borítója az építészet térmetaforikáját hívja segítségül – az olvasás betekintés egy folyamatosan új-rarendeződő házba. „[...] az egészet megfejelhetném egy német idézettel, csak a / mihez tartás végett, mert a német idézetek / kitöltik a versteret, blokkolják az olvasót, és / ha új-rakezdi, más dimenzióba jut” (*Eltörik a pártosz a tükkörben*). A cím és a kötet borítója analogikus viszonyt mutat; az őszinteség közepe maga a verstér, amelyet a kulcslyuk feltár, a „kukucsálás” pedig egyszersmind az olvasás mechanizmusa is.

Három ciklus szervezi a kötetet – *eltörik*, *K.U.K.O.R.E.L.L.Y.* (*törődék*), *látszik* –, mindhárom a költői identifikáció problematikusságát tárja fel. A kezdeti vers maga a szerzői én (ön)ironikus (ön)reflexiója: „Ha Goethe itt körbenézne, hálás lenne a / *Vicsorgó Goethe* című képtér; azt mondaná, bravó Sopotnik, / és megajándékozna egy sípval, amivel / mindig hívhatom” (*Goethe-képek*). Finom játék a szerzői névvel, egy őszinte hang a lírában, mondanánk reflexből, ha... Ha nem olvasnánk a ciklus egy másik darabjában a következő sorokat: „Én, akit egykoron Franz Kafkának hívtak” (*Bonyo-*